

litudine, de ejus intellectu Salvator discipulos requirit, ostendens piis magistris ut alios possint erudire, aliquando interrogare debere. Ait enim: *Intellexistis hæc omnia? Illisque dicentibus, etiam, de profectu illorum gloriabatur, dicens: Ideo omnia scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Quod specialiter ad apostolos pertinere ex eo manifestum est quod homini patrifamilias comparantur, proferenti de thesauro suo nova et vetera. Si enim per nova et vetera, Vetus et Novum Testamentum accipimus, Abraham et Moysen, cæterosque patres, qui ante Domini adventum fuerunt, nova cum veteribus non protulisse cognoscimus: quia etsi nova narraverunt, Domini tamen incarnationem novam corporalibus oculis non viderunt, sicut ipse discipulis suis ait: *Multi reges et prophetae voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt (Luc. x)*. Apostoli autem nova et vetera spiritualiter intellexerunt, et nova corporalibus oculis viderunt. Quibus ipse ait: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem (Joan. xiii)*. Sive aliter: *Vetera ad pœnam, nova pertinent ad gloriam*. Vetustum enim erat homini post peccatum ire ad pœnam, cui aliquid novum per Redemptoris adventum contigit, quando bene operantibus gloria est repromissa. Cum ergo Dominus discipulos collaudat, dicens: *Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera, ostendit hunc ordinem doctoribus in prædicatione servandum, ut vetera proferant de terrore supplicii, et nova de promissione præmii. Quod et in hujus lectionis serie suo exemplo Dominus ostendit, cum in prioribus similitudinibus incitavit ad præmium, et in sequentibus comminatur supplicium, ostendens, ut dictum est, doctoribus, quia sic bene operantibus debent promittere gloriam, ut non cessent peccantibus comminari pœnam. Quod etiam in lege figurate ostendit, quando per Moysen tale præceptum dedit dicens: *Non accipies loco pignoris superiorem et inferiorem molam, quia apposuit tibi animam suam (Deut. xxiv)*. Superior enim et inferior mola, spes et timor accipitur.**

EXPLICIT HOMILIARIUS.

PAULI WINFRIDI DIACONI HOMILIAE.

HOMILIA PRIMA.

IN ASSUMPTIONE BEATÆ MARIE VIRGINIS.

(Ex Marten. ampl. Collect. tom. IX.)

Licet omnium sanctorum, fratres charissimi, veneranda nostris sint studiis merita, præcipue tamen gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ toto nobis affectu est veneranda festivitas. Unusquisque enim sanctorum specialibus quibusque locis variorum suffragia contulit. Hæc vero beatissima et singularis gloriæ virgo et mater universo mundo peccati labido generaliter invexit. Sed ad tantæ promerenda

Quasi enim a debitoribus pignus accipimus, cum confessionem peccatoris accipimus. Cui si pœnitenti spem non repromittimus, veniam negamus, superiorem molam tollimus. Si autem peccatori securitatem damus, inferiorem abstrahimus. Sed utrumque observandum est, ut sic pœnitentibus promittamus veniam, quatenus in peccato perseverantibus comminemur pœnam ut quos non provocant ad benè agendum præmia promissa, saltem denuntiata terreat supplicia. Tu autem.

HOMILIA XCIV.

ITEM DE VIRGINIBUS.

(Ex Opp. beati Augustini.)

In illo tempore dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ. Etc. (Matth. xxv).

Quæ sint decem virgines dictæ, etc. Reliqua vide apud beatum Augustinum, Operum ejus tomo V, Patrologiæ XXXVIII, col. 573.

HOMILIA XCV.

ITEM DE VIRGINIBUS.

(Ex Opp. beati Gregorii papæ.)

In illo tempore dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ. Etc. (Matth. xxv).

Sæpe vos, fratres charissimi, admoneo, etc. Reliqua vide Operum sancti Gregorii tomo II, Patrologiæ LXXVI, col. 1118.

HOMILIA XCVI.

ITEM DE VIRGINIBUS.

(Ex Opere imperfecto in Matthæum, apud sanctum Chrysostomum, inter spuria.)

Tunc simile est regnum cælorum decem virginibus. Etc. (Matth. xxv).

Notandum quod priorem quidem parabolam doctoribus dicit, hanc autem de popularibus: tamen etsi spiritualem intellectum habeat parabola, nihil nocet eam interpretari etiam carnaliter. Etc. Reliqua vide Operum sancti Chrysostomi in editione nostra tomò VI, col. 929.

laudis præconia quando tenue ingenium et arens sufficiat lingua, cum ad hoc non possit sufficere philosophorum etiam profusa loquacitas? Nec mirum si hæc Virgo sanctissima suis in laudibus humanæ vocis modos exsuperat, quando ipsam etiam humani generis excellentibus meritis transcendit naturam. Sed non omnino ab ejus nobis est laude reticendum, quia etsi minus sufficit sensus inopia ad effectum, sufficiens tamen apud Deum est devotæ mentis effectus; nec ambigendum quin valeat hæc de se loquendi sapientiæ præbere igniculum, quæ totius

sapientiae plenitudinem castissimo portavit in utero ; valetque cum vult efficaciam verbi tribuere ; quae Verbum , per quod facta sunt omnia , virgineis visceribus incorporatum gestavit. Sed quid primum, charissimi, quidve potissimum de tantis nobis est virtutibus decerpendum ? quandoquidem nihil exile vel mediocre, sed totum summum est quod dicatur. Quae enim, dilectissimi, huic beatæ Virgini virtus deesse potuit, quando gratiarum omnium charismatibus plena fuit ? Sic namque inusitato antea modo summo est salutata ab angelo : *Ave gratia plena, Dominus tecum* (Luc. 1, 28). Quid rogo justitiæ, quid sanctitatis Virgo hæc indigere potuit, quæ efficaci adeo misericordia gratiæ plenitudinem accepit ? Aut quis potuit in ejus animo vel corpore locus esse vitiorum, quando ad vicem cœli continentis omnia, Domini effecta est templum ? Hæc est revera illa domus de qua per Salomonem dicitur, salvo scilicet alio quo Ecclesia signatur intellectu : *Sapientia ædificavit domum, excidit columnas septem* (Prov. ix, 1). Septem namque virginalis hæc domus columnis suffulta est, quia veneranda hæc mater Domini septem sancti Spiritus donis, id est sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis atque timoris Domini ditata fuit. Quam talem utique æterna Sapientia effecit, quæ digna omnino esset ex qua ipse carnem assumeret, inæstimabile scilicet pretium salutis humanæ. Quid dignius hac, fratres charissimi, Virgine ? quid sanctius in humani generis serie potuit exoriri ? cui nullus patriarcharum, nullus prophetarum, nullus antiquorum, nullus sequentium Patrum, nullus prorsus poterit hominum comparari. Nam quomodo huic quisquam æstimabitur conferendus, quando præter virginitatis excellentiam, tantæ sublimitatis supereminet fructu ? Nec mirum si hæc tam mirabilis Virgo cunctorum celsitudinem transcendat mortalium, cum in hac parte etiam beatorum excellat meritum angelorum. De hoc fructu Deus Pater ad David loquitur inquiring patriarcham : *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. cxxxi, 14). Hanc egregiam Virginem gloriosissimus prophetarum Isaias ante multa annorum curricula præsaگو spiritu prævidens dixit : *Egreditur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isa. xi, 1). Et quam decenter, charissimi, beata hæc virgo et mater virgæ appellatione signata est, quæ et perfecti operis intentionem ad superna emicuit, et vitiositatis nodis funditus carens, flexibilis per humilitatem effulsit. Inde non immerito florem protulit ; quia totius orbis campos sacris floribus decoravit. Flos namque singularis est Dominus noster Jesus Christus, sicut ipse aiens in canticorum loquitur Cantico : *Ego flos campi et filium convallium* (Cant. ii, 1). In lilio siquidem candidus color extrinsecus, intrinsecus vero flammeus cernitur : quia Redemptor noster habet candorem ex virginitate carnis ; habet et ignis splendorem ex potentia deitatis ; scriptum namque est : *Dominus Deus noster ignis consumens est* (Hebr. xii, 29). Quod liliam non in montibus,

sed in convallibus nascitur : quia superbos Christus Dominus deserens, in humilium cordibus invenitur. Potest etiam lilii nomine sancta hæc mater Domini, potest quoque virgo signari ; unde et in eodem Cantico subinfertur : *Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias* (Cant. ii, 2). Quod licet et de universali Ecclesia possit accipi, convenientius tamen specialiter huic potest Virgini coaptari. Liliam siquidem flores reliquos candoris nihil nitore præcellit, odoris nihilominus jucunditate præpollet : unde satis congrue virgineo assimilatur decori. Iste namque flos, a qua altius ortus est tellure sustollitur, et repandus ad æthera totus aperitur. A foris quoque nimis est candidus, intus vero rutulo flammescit aspectu, habens præterea quasi quemdam prominentem in medio thirsulum. Sic nimirum, sic sacra virginitas toto adnisi infima despicit, et ea quæ superna sunt ambit. Candescit exterius munditia virgineæ carnis, flammescit interius amore geminæ charitatis : flagrat passus odore bonæ opinionis, extenditur ad sublimia intentione continua cordis. Sed hoc pretiosi germinis liliam, sicut sacra perhibet lectio, inter spinas invenitur ; ut noverint venerandæ virgines et hominum se debere tolerare molestias, inter quos degunt, et punitionum tentamina malignorum fortiter superare spirituum, ut per hæc a Domino amicæ inter filias vocari mereantur. Ad hæc colligenda lilia venientem sponsum sponsa viderat, cum dicebat : *Dilectus meus descendit in hortum suum, ad areolam aromatis, ut lilia colligat* (Cant. vi, 1). In hortum suum Dominus descendit, cum aut generaliter ad Ecclesiam, aut specialiter ad unamquamque animam venit. Areola quoque est aromatis illa anima, quæ superno munere irrigatur, et variis quasi aromatibus exstat referta virtutibus. Visitat siquidem Dominus tales in Ecclesia mentes quæ virtutum germina pullulant : sed ad hoc præcipue venit, ut animas beatarum virginum ad cœlestem thalamum ducat. Ut enim unctionum frequentium docemur affatu, ad sacrum virginum obitum ipse per se solet humani generis adventare Redemptor ; unde si hoc de aliis etiam virginibus creditur, multo magis de hac illius est matre sanctissima æstimandum, quod ipse eam hodierna luce ad cœlos evexerit ejusdem Filius et creator. Sed ad hunc tantæ sublimitatis tantæque gloriosæ ascensionis triumphum quæ unquam lingua, quæ valeant verba sufficere, quando ad tam excellentia cogitanda humana æstimatio succumbit ? Attende ergo tibi, virgo, sollicite, ne tanto priveris honore, quæ pudicitiae decore resplendens, et Christi bonus odor effecta, ceu liliam redoles, ne te male suadentis hostis venena illiciant, ne aliquo modo imminuas quod tanta claritate coruscas. Virgo carne, non animo, virginitatis præmio non potitur. Sed aliud est tentationum fortiter illecebris contraire, aliud eisdem blande irrepentibus enerviter cedere : nec tibi solus sufficit ad capescenda præmia virginitatis pudor, nisi etiam aliis fueris dotata virtutibus. Sed neque tantum po-

teris custodire thesaurum, nisi tuum possederit continuæ humilitatis pectus. Memento semper hujus gloriosæ virginis matris, quæ tanta sublimitate meruit cum esset humilis exaltari. Non quæras divitias perituras in terris; quæ perennia eris præmia possessura in cœlis. Fuge superfluitatem habendi, fuge lætitiæ sæculi, quæ cœlo fruitura es et gavisura cum angelis suis. Serva cor tuum omni custodia, contine ab otiosis sermonibus linguam; in omnibus te talem virgo venerabilis exhibe, ut quasi lilium de horto Ecclesiæ colligaris, et regi digna sis virginum in perpetuum copulari: sed ad vos nihilominus mihi sermo est, quas ita divinus amor inflammavit, ut viros, soboles, censum et prædia relinquentes, virili animo ad Dei servitium venistis. Nolite semel cœptum iter deserere; nolite manu in aratro crucis semel posita, retro respicere, ne revertamini corde in Ægyptum, ne ceparum et peponum illecebris delectemini, sed potius id esse per humilitatem satagite quod cœpistis: scientes per omnia, quod perseverantes usque in finem secundum virginale meritum præmiorum gloriam accipietis. Tibi quoque, si qua es quæ te deliquisse meministi, suadeo, ut Mariæ Magdalensæ confessionem recorderis; et tanquam ad vestigia posita Domini præteritas maculas lacrymarum fontibus laves, ut et tu merearis ab ipso Domino audire: *Confide, filia, fides tua te salvam fecit (Luc. vii, 50). In domo Patris, ut ait Dominus, mansiones multæ sunt (Joan. xiv, 2), et unaquæque anima pro suis illic meritis honoratur: sed tamen tantus ibi erit charitatis perpetuæ ardor; ut unusquisque et quod in se non habet, gaudeat se possidere in altero. Charitatis ergo bonum toto mentis conamine omnes pariter retinete, excludite a vestris sensibus totius invidiæ et malitiæ pestem, et juxta vocem Apostoli, semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, ut in hac vita, ærumnis et miseriis plena, tranquille et sobrie viventes, in æterna patria etiam quod unicuique vestrum non tribuitur, per charitatis concordiam in altero possideatur. Habetis adjutricem vestri certaminis gloriosissimam hanc, sub cujus protectione confugistis, virginem et matrem: quia quæ toto mundo protulit languenti salutem, pro universis apud eundem suum Natum et Dominum pietatē solita intercedi*

HOMILIA II.

IN EVANGELIUM: *Intravit Jesus in quoddam castellum, ETC.*

. Sacræ lectionis series, quæ nobis evangelico de fonte manavit, licet compendioso tramite in sui superficie modica, magnis tamen intrinsecus utilitatum est spatiis dilatata. Ecce enim audivimus eum, quem secundum divinitatis suæ excellentiam non capit mundus, parvo fidelium tugurio mulierum humanitatis in forma susceptum: cui altera, quæ Martha vocitata est, corporale præbebat obsequium; altera vero, quæ Maria dicebatur, spirituali adhærebatur intuitu. Sed hoc utrarumque tam diversum officium mysticis profecto est intellectibus exsequen-

A dum. Duæ siquidem vitæ a bonis fidelibus in hoc mortalitatis tempore geruntur, quarum scilicet altera activa, altera vero contemplativa vocatur: e quibus primam Græci practicen, sequentem vero theoricen appellaverunt. Duæ ergo istæ Domino dilectæ sordres duas has vitas spirituales, quibus in præsentī sæculo sancta exercetur Ecclesia demonstrant. Martha quidem actualem, qua proximo in charitate sociamur; Maria vero contemplativam, qua in Dei amore per compunctionem suspiramus. Erat ergo una intenta operi, altera contemplationi; una activæ serviebat per exterius ministerium; altera contemplativæ per suspensionem cordis in verbo. Activa namque vita est quæ in operibus justitiæ ex proximi utilitate versatur; contemplativa autem, quæ vacans ab omni negotio, in sola Dei dilectione desigitur. Harum una in opere bonæ conversationis, altera in contemplatione est incommutabilis veritatis: una quæ ex fide in hac peregrinatione vivit, altera quæ bene viventes usque ad regnum perducit. Activæ enim vitæ magna sunt præmia, sed contemplativæ potiora. Activa ex bonis operibus incipit, contemplativa pervenit ad id quod intendit. Activæ vitæ opera cum corpore finiuntur; contemplativæ autem gaudia in fine amplius crescunt. Illa enim, quamvis utilis et bona, tamen cum requies venerit transitura; ista vero boni operis transituri merces est et requies permansura. Contemplativa vita per Rachel ostenditur, quæ erat pulchra, sed sterilis: quia per contemplationis otium minus operum filii generantur. Activam autem vitam monstrabat Lia, lippis oculis, sed fecunda; quia actio laboriosa quidem est, minusque alta considerans; sed in eo quod se erga proximi utilitatem plus exhibet, fecundior in operibus quasi in filiis crescit. Hæ duæ vitæ apud Ezechielem significantur, cum de sanctis animalibus scribitur: *Et manus hominis sub pennis eorum (Ezech. i, 8)*. Quid itaque per manus nisi activa, et quid per pennas nisi contemplativa vita signatur. Manus ergo hominis sub pennis eorum est, id est virtus operis, sub volatu contemplationis. Nam etsi per activam boni aliquid agimus, ad cœleste tamen desiderium per contemplativam volamus. Et cum utræque istæ vitæ ex dono sint gratiæ, quandiu tamen inter proximos vivimus, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum ad ejus regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplativa ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ possunt operari non negligunt: sine activa autem intrare non possunt, si negligunt operari quod possunt.

2. Hi autem qui ad contemplationis otium venire contendunt, prius se in studio activæ vitæ exercere debent; ut dum opera justitiæ fæces peccatorum exhauriunt, cor mundum exhibeant ad videndum Deum. Nam mens quæ aut temporalem adhuc gloriam quærit, aut carnalis concupiscentiæ tentationibus cedit, a contemplatione procul dubio prohibetur. Unde et populus dum legem acciperet, a monte, id est a sublimi contemplatione, quasi car-

nalium curiositate removebatur. Et in Evangelio curatus a dæmonum legione vult Deum per contemplationem sequi; sed jubetur domum reverti, et in activæ vitæ operatione versari. In ipso autem contemplationis vel actionis usu interdum magna differentia est animorum. Nam quibusdam sola proficit contemplatio, quibusdam vero activa sola est consolatio; his media et de utrisque composita, utilior est magis ad refovendam mentis angustias, quæ solet per unius intentionem nutriri, ut de utriusque partibus melius temperetur. Nam et quod per diem Salvator signis miraculisque in urbibus coruscabat, activam nobis commendabat vitam: quod vero in monte orationis studio pernoctabat, vitam nobis contemplativam significabat. Idcirco Dei servus juxta imitationem Christi, nec actualem vitam amittit, et contemplativam agit. Aliter enim incedens offendit. Sicut enim per contemplationem amandus est Deus, ita per actualem vitam diligendus est proximus; ac per hoc sine [utraque vita] esse non possumus, sicut et sine utraque dilectione esse nequaquam valemus. Activa enim vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmantis curam gerere, quæque singulis quibusque expediant sollicitè dispensare, et his qui sibi commissi sunt, qualiter subsistere valeant providere. Contemplativa vero vita est, charitatem quidem Dei et proximi tota mente retinere; sed ab exteriori actione quiescere, solius desiderio conditoris inhærere; ut nihil jam agere libeat, sed, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem creatoris sui animus inardescat: ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, ac miscere se cœlestibus civibus, ac de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere.

3. Sequitur sermo evangelicus de Maria, dicens: *Quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius; Martha autem satagebat circa frequens ministerium (Luc. x, 39).* Contemplativæ siquidem vitæ uniformis est perfectio, exutam scilicet mentem a cunctis habere terrenis, eamque, quantum humana imbecillitas sinit, unire cum Christo. Activæ vero quam frequens sit ministerium, gentium magister Paulus edocet, qui creberrimis Epistolarum dictis suos pro Christo terra marique labores, sua pericula commemorat. In quibus etiam dictis visiones et revelationes Domini commendans, non minus se in speculativa virtute, quod perpauca est imitabile, consummatum fuisse significat; unde et dicit: *Sive enim mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis (II Cor. v, 13).* *Quæ stetit, et ait: Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet (Luc. x, 40).* Ex illorum persona Martha loquitur, qui adhuc divinæ contemplationis ignari, solum quod didicere fraternæ dilectionis opus Deo placitum ducunt;

A ideoque cunctos qui Christo devoti esse cupiunt, actionis esse autumant mancipandos officio. Et bene Martha stetisse, Maria vero secus pedes Domini sedisse describitur; quia vita activa laborioso desudat certamine, contemplativa vero pacatis vitiorum tumultibus, optata jam in Christo fruitur mentis quiete. *Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris circa plurima; porro unum est necessarium (Luc. x, 40).* Et beatus David solum hoc necessarium homini esse diffiniens, Deo jugiter inhærere desiderat, dicens: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam (Psal. LXXII, 28).* Et alibi: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini, et protegar a templo sancto ejus (Psal. XXVI, 4).* Una ergo et sola est theoria, id est Dei contemplatio, cui merito omnia justificationum merita universaque virtutum studia postponuntur. Sequitur:

B 4. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (Luc. x, 42).* Et ecce pars Marthæ non reprehenditur, sed tamen pars Mariæ laudatur: neque enim partem bonam elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthæ esse indicaretur bona. Quare autem pars Mariæ sit optima, mox subinfertur, cum dicitur: *Quæ non auferetur ab ea.* Debemus ergo et nos, fratres charissimi, has duas vitas, activam scilicet et contemplativam, incessanti studio gerere, et modo in ista, modo autem in illa studiose versari. Debemus nos igitur in actione sic exercere, ut ad exemplum beatissimi apostoli Pauli laboremus manibus nostris, illud etiam terribile ejus dictum: *Qui non laborat, non manducet (II Thess. III, 10),* semper præ oculis habentes. Manuum etenim labor non solum terræ cultus aut quorumlibet operum, sed omne quod rei familiari potest esse commodum, seu quod quorumcunque imperiis obedimus majorum. Debemus quoque totis viribus ad utilitatem nos proximi impendere, ad admonendum scilicet et coercendum, ad bona suadendum, ad visitandum, ad consolandum, ad obsequendum, ad sublevandum, ad exhortandum, sive ad quoscunque usus necessitatis exhibendos. Cumque ita nos in activæ vitæ tramite exercuerimus, frequenter etiam, prout se locus dederit, recurrendum nobis est ad orationem, ad confessionem, ad recordationem priorum gestorum, ad suspiria, fontemque lacrymarum, ad actionem gratiarum, ad ipsum etiam Christum Dominum contuendum. Ita fiet ut et mala quæ gessimus bonis ac præcipuis actibus deleamus; et quia a Deo aversi fueramus, ad eum per contemplationis studium revertamus, dum modo eum in speculo et in ænigmate cernimus, quandoque ejus desideratam faciem sine fine videamus. His de evangelica lectione prælibatis, jam ad gloriosæ matris Domini sacra festa quæ colimus sermonem vertamus.

D 5. Primumque nobis quærendum est cur beata hæc mater Domini, quæ præ cæteris sanctior existi-

tit, Redemptorem ac Dominum Filiumque suum inter discipulorum catervas aliasque tunc mulieres secuta non fuerit? Neque enim usquam, nisi fallor, alibi legitur Domini miraculis interfuisse, præterquam in nuptiis in Cana Galileæ celebratis. Et alibi cum de ea Domino nuntiatur: *Ecce mater tua et fratres tui stant, quærentes loqui tecum* (Matth. xii, 47). Et ad postremum, cum jam in cruce posito propius astitisse perhibetur. Sed in hoc perspicue causa rationis occurrit. Nam ipse ejusdemque Filius et Redemptor inter cætera dicitur loca dixisse: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (Matth. xv, 24). Et alibi: *Venit Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat* (Luc. xix, 10). Nec non et illud: *Non veni vocare justos, sed peccatores* (Luc. v, 32). Si ergo Dominus propter oves perditas missus est, et salvare quod perierat, et ut peccatores ad pœnitentiam vocaret, quid necesse erat huic sanctissimæ matri et virgini inæstimabilis sanctitatis lumine præditæ, ut inter publicanos et peccatores suo Domino Filioque corporaliter adhæreret, a quo procul dubio spiritualiter in tempore nunquam creditur defuisse. Ad hanc quoque nihilominus rationem pertinet, quod beatum Baptistam Joannem maximis ac præcipuis laudibus idem Dominus extulit; nec tamen intra eundem discipulorum numerum aggregavit, quia quæro intus cœlesti magisterio erudiebatur, extrinsecus quasi in sua libertate reliquerat.

nitricem, qui mitis et humilis mundo apparens, non mundi cupiditatibus implicitos, non diversis reatibus astrictos, non publicanos et peccatores, non carnalibus illecebris deditas meretrices, non ipsum etiam cruentis humana cæde manibus despexit latronem. Ad hanc igitur omnis ætas omnisque sexus concurrat; unusquisque vestrum quod sibi deesse considerat, aut etiam adesse desiderat, ab hujus efficacibus meritis plena fide deposcat. Quia quæ omnium castis suis visceribus protulit Redemptorem, universis prompta est opem conferre salutis. Ad hanc accede, virgo, quæ corpus pariter et animam caste consecrare disponis. Hujus in quantum prævalet imitare propositum, ab hac ut muniri possis, deponere præsidium, quæ virginitatis splendida gloriâ prima arripuit, prima servavit. Ad hanc destitutæ viris accedite viduæ; ab hac vestrarum angustiarum relevationem sperate, quæ virum omnino nesciens, quantum viri solatiis destituta, tantum supernis auxiliis juxta est. Ad hanc nihilo-

A minus accedite, matres; ab hac utique quæ maternis est affectibus conscia, vestrarum ærumnarum medelam deprecate, quæ, quod ante ipsam nunquam auditum est, virgo simul et mater est. Ad hanc omnes qui innocuam vitam ductis; ad hanc universi quos conscientie reatus deprimit convenite. Hujus splendidissimæ matris et virginis efficacibus meritis universorum quæ poscitis effectum præsumite. Quia quæ ipsum misericordie fontem Jesum Christum Deum ac Dominum peperit, ab ipso cuncte percipiens, per ipsum omnibus desiderata concedit.

b HOMILIA III.

DE SANCTO PATRE BENEDICTO.

(Ex Mabill. Ann. ordinis S. Bened.)

B Quia Venerabilis Beda presbyter ultimam homiliarum suarum, hoc est quinquagesimam, de vita et actibus cujusdam Benedicti in clausi sui monasterii pene totam contexit, quæ utique minime ad legendum nostris congruere videbatur officiis: ego Paulus diaconus, extremus beati Benedicti servulus, ne numerus ipse quinquagenarius harum homiliarum esset diminutus, hanc quinquagesimam homiliam ad Dei gloriam et sanctissimi nostri Patris Benedicti laudem, gratia superna suffragante, composui.

Lectio sancti Evangelii secundum Lucam: *In illo tempore dixit Jesus discipulis suis: Nemo accendit lucernam et in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.* Et reliqua.

C Homilia Pauli diaconi et philosophi de eadem lectione.

Illis sancti Evangelii verbis, quemadmodum audistis, fratres charissimi, paulo superius de Judæis non credentibus Dominus præmisit dicens: *Generatio hæc, generatio nequam est; signum quærit, et signum non dabitur ei, etc.*

Et post multa:

Quis potius, fratres charissimi, post sanctos apostolos, quam hic beatissimus Pater noster salis valet nomine appellari? qui ab urbe segregatus Romulea, tanquam ab instabilibus amarisque pelagi fluctibus; dum intra specus sui sese ambitum tenuit, quidquid vel modicum ex mundanæ mobilitatis liquore habere poterat, in salis soliditatem rationemque mutavit, verique solis radiis per charitatem fervoris torrefactus ad justitiæ candorem pervenit. Qui non solum tunc corporali præsentia multorum piis verbis vel actibus vitam condidit, sed usque ad præsentem diem præsens spiritu, non tantum nostrum collegium, sed et per totum maxime Occiden-

insequenti, ibidem facta versibus suis celebravit sanctus Bertharius Casinensis abbas et martyr. Ex hac porro homilia discimus Venerabilem Bedam quinquaginta homilias in festa et dominicas per annum composuisse, easque in ecclesiasticis officiis Casini jam tunc lectas fuisse, quarum quinquagesima erat ea quæ de gestis beati Benedicti, cognomento Biscopi, monasterii sui conditoris et abbatis scripserat: quæ quia Casinensibus officiis minime congruebat, aliam ejus loco de sancto Patre nostro Benedicto Paulus diaconus composuit, in ejus festo

^a Hic deest pagina saltem una.

^b Hanc homiliam vel potius homiliæ fragmentum eruimus e veteri codice Casinensi. MABILL.

^c Benedictinam regulam ante sæculum octavum per totum maxime Occidentem propagatam testatur hic Paulus Winfridus, diaconus ac monachus Casinensis, qui sub finem illius sæculi scribebat. Observatu dignum est miraculum in hac homilia relatam de loquendi facultate cuidam muta concessa, quod per sanctum Benedictum ante decennium Casini patratum fuisse dicit. Alia suo tempore, id est sæculo

tem suos sequaces erudit. Qui per salubrem rationisque plenam sanctæ institutionis suæ regulam, vitam carnalium, dissolutionis labe tabidam, restringendo revocat ad salutem: cujus distractionis censura et si ut salis species, plagis videatur crudescens, tamen est quod tolerata patientius cœlestem conferat medicinam. Unde, fratres charissimi, si quando forte acrius a prælato nobis Patre, seu ab his qui ab eo nobis præponuntur, regulariter castigamur, tanto hanc humiliter illatam perpetuæ salutis medelam nos suscipere convenit, quanto sine dubio nobis credenda est gehennæ supplicia mitigare. Quis magis, ut dicere cœperamus, quam hic index arctioris viæ, ut lucis jubar mundo resplenduit, qui vitæ meritis et miraculorum multiplicitate non solum tunc emicuit, sed et hæc circumquaque excrescendo clarescit? Testatur hoc quod loquitur recens illud miraculum, quod ante hoc fere decennium gestum, multisque vestrum est cognitum, mutum scilicet ante ejus hoc corpus (*id est*, cineres) sacratissimum fuisse locutum; mox ut Benedicti opem totis votis expetiit, linguæ consecutus est officium; et qui nullum ex die ortus sui verbum edere poterat, quod est admirandum vehementius, non solum loquelam propriam, hoc est barbaram, cœpit effari, sed simul etiam et Latinam. Plura sunt et relatu digna, quæ per eum quotidie Christus efficit, quæ propria, Deo præsele, serie vestræ pandenda sunt charitati. Quis igitur, ut cœpta prosequar, simplicior quam isto oculo, id est puriore cordis intentione, vitam transegit? qui cuncta semper peritura despiciens, mentem in cœlestibus solidavit; quique ideo ad id quod voluit mox exauditus est, quia simplicitate mentis Deo complacens, duplicitationis a sua intentione rugam exclusit. *Et post nonnulla.* Cujus, inquam, corpus, quod opera significare diximus, magis quam istius, lucidum existere potuit, qui tam multis per vitæ excellentiam lumen exhibuit; aut quem potius quam hunc splendor propriæ actionis ut lucerna fulgoris illuminavit, qui innumeris exterius ad cœlum septus lampadibus, potiora utique de Creatoris visione interius percepturus ascendit? Quæ lucerna clarior hoc præceptore surrexit, quæ super candelabrum altioris vitæ posita, totas Occidui provincias radiavit? quæ fortasse si intra speluncæ suæ sese, ut cœperat, angustias oculuisset, videretur utique quasi sub modio, hoc est censuræ propriæ mensura, re-tenta, aut paucis, aut nullis fulgoris rutili crines aspergeret. Sed, aspirante Deo, supra candelabrum regiminis posita, cunctis lustrari volentibus præclarum lumen exhibuit, ut hodieque per omnes pene Christianis cultibus deditas regiones, auditis tantorum miraculorum prodigiis, cognito tantæ lumine sanctitatis, universorum ad quos hæc pervenire va-

recitandam. Ex his intelligimus, prædictas Bedæ homilias aliter apud Casinates tum dispositas fuisse, quam in duobus veteribus codicibus bibliothecæ olim Thuanæ, nunc Colbertinæ, in quibus quadra-

gentium fidellum in divinis laudibus ora resultent. Ut enim pauca de multis loquar, quis non miretur audiens pandentem in propatulo abdita, prædicentem futura; parere jussibus latices, prodire de rupibus fontes, perdere toties elementa naturam, præbere volucres obsequelam, terram susceptum cadaver evomere, ... cunctis terribile est, pavidare; morbos imperiis cedere, mortem jus domini perdere, secretum cordis patefieri, claustris retentis corporeis quo velit spiritu properare? Postremo quis non stupeat totum ab uno homine mundum conspici, in terris positum cœli cives aspicere, carne adhuc revinctum animarum merita contemplari? Hæc et his multa similia quis aure percipiens non in Dei Patris continuo laudes erumpat, qui talia suis servis confert, et super hæc omnia regnum sine termino largitur in cœlis? Sed unde Pater hic eximius patrare ista promeruit, ut ad instar sanctorum apostolorum tot admirante mundo miraculis coruscaret, nisi quia eorumdem apostolorum vitam tenuit, et cœlestis instituta Præceptoris aure pectoris serviturus accepit? Non illum carnis illecebra, non mundi gaudia mala suadentia, non hostis astuta consilia valuerunt in aliquo flectere anhelantem ad præmia sempiterna. Proinde, fratres charissimi, nos qui e diversis mundi partibus ad ejus properavimus magisterium, discamus spernere quod sprevit, discamus diligere quod dilexit; et, si sequi eum post ad gloriam cupimus, modo ipsius vestigia imitando sequamur: ne, si nunc ab ejus rectitudinis forma deflectimus, ab illius postmodum coacti consortio dirimamur. Certi si quem nostrum de hoc etiam conventu aliquis violentus ad carcerem traheret, magna re vera illum qui hoc pateretur confusio, ingens simul mœstitia coarctaret. Quid putamus, charissimi, ibi tunc esse confusionis, quid terroris et angustiae, si contingat (quod Deus avertat) aliquem nostrum ab illo splendidissimo sancti hujus Patris nostri et præcedentium fratrum choro in perpetuum separari, et infinitis insuper tormentis immergi? Circumspiciamus quapropter, dilectissimi, undique vitam nostram; excludamus a nobis cunctas sordes omnemque malitiam; simus mites, continentis et humiles; sectemur ea quæ pacis sunt et charitatis; teneamus hujus Patris nostri præcepta; sequamur vestigia, ut cum eo pariter gaudia consequamur æterna, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre vivit et regnat Deus ꝑ omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA EADEM.

DE SENTENT

VANGELICA ET DE SANCTO BENEDICTO. (x Maii Nova Collectione.)

De verbis
sus discipuli
condito pon
brum, ut qu

angelii secundum Lucam: *Dixit Jesus, nemo accendit lucernam et in absque sub modio, sed super candelabrum, ut qu*

ginta novem homiliae habentur, nec ea quæ de Benedicto Bis est, ultimum occupat locum sed intermedium. A III.

Ex antiquissimo et picturis ornatissimo codice olim Casinensi, postea Vaticano, litteris Langobardicis scripto; cum sequente præfatiuncula ejusdem Pauli diaconi.

Venerabilis Beda presbyter ultimam homiliarum suarum, hoc est quinquagesimam, de vita et actibus cujusdam Benedicti inclusi sui monasterii penè totam contexuit, quæ utique minime ad legendum nostris congruere videbatur offiis. Ego Paulus diaconus extremus beati Benedicti servulus, ne numerus ipse quinquagenarius harum homiliarum esset diminutus, hanc quinquagesimam homiliam ad Dei gloriam et sanctissimi Patris Benedicti laudem, gratia superua suffragante, composui.

Homilia.

His sancti Evangelii verbis quæ modo audistis, fratres karissimi, paulo superius de Judæis non credentibus Dominus præmisit dicens: *Generatio hæc, generatio nequam est; signum quærit et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ.* Et post pauca mox sub specie reginæ austri venturam ad fidem Ecclesiam ex gentibus annuntians, ait: *Regina austri surget in judicio cum viris generationis hujus, et condemnabit illos, quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis; et ecce plus quam Salomon hic.* Ex horum itaque occasione verborum, quia scilicet Judæorum aperte, Ecclesiæ vero typice, Veritas fecerat mentionem, sciens profecto incarnationis suæ mysterium multo magis gentibus quam Judæis profuturum, hoc quod modo lectum est subintulit dicens: *Nemo lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum.* Lucernam quippe Dominus accendit, cum testam fragilitatis humanæ flamma suæ divinitatis implevit: quam profecto lucernam, hoc est splendificam suæ incarnationis fidem, nec credentibus abscondere, nec modio subponere, id est mensura legis includere, vel intra unius Judææ gentis voluit terminos cohibere; sed potius sublectis sibi gentium populis tradere, eosque sibimet arctius illustrando unire. Candelabrum videlicet sanctam Ecclesiam significans, cui lucernam superposuit, quia nostris in frontibus fidem suæ incarnationis afflixit. Causamque protinus, cur lucerna super candelabrum poni deberet, insinuans subjunxit, ut qui ingrediuntur lumen videant, id est ut qui ecclesiam fideliter ingredi voluerint, lumen veritatis et fidei palam valeant intueri. Qua sententia Judæorum quoque progenies condemnatur, qui dum signa quæerunt extèrius, apertam lucis januam noluerunt intrare credendo.

Sed quia semetipsum prius Dominus lucernam dignatus est asserere, quomodo lucernæ vocabulum etiam electis ejus possit aptari, subdendo manifestat, cum dicit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Corpus quippe opera nostra vult intelligi, quæ palam cunctis apparent: oculum vero ipsam mentis intentionem quæ operatur; et de cujus merito eadem opera lucis an tenebrarum sint opera discernantur, sicut ipse consequenter exposuit dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit;*

si vero nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Si, inquit, pura rectaque intentione quæ potes agere bona studueris, lucis profecto sunt opera quæ facis, etiamsi coram hominibus imperfectionis aliquid habere videantur, quoniam diligentibus Deum, ut ait Apostolus, *omnia cooperantur in bonum.* Si autem perversa est intentio quæ præcedit, pravum est omne opus quod sequitur quamvis rectum esse videatur. Quod quia summopere nobis cavendum est, aperte Veritas admonendo subjungit dicens: *Vide ergo ne lumen quod in te est tenebræ sint;* hoc est, ne ipsa cordis intentio, quæ lumen est animæ, vitiorum caligine fuscetur, sedula intentione perpende, juxta quod alibi præcipitur: *omni custodia serva tuum cor, quoniam ex ipso vita procedit.* Sequitur: *Si ergo corpus tuum lucidum fuerit non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Totum corpus nostrum omnia opera nostra dicit, quia et Apostolus membra nostra nuncupat quædam opera quæ improbat, et mortificanda præcipit dicens: *Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, libidinem, et cætera talia.*

Si igitur, inquit ipse, bonum bona intentione patris non habens in tua conscientia aliquam partem tenebræ cogitationis, etiamsi contigerit aliquem proximorum tua bona actione noceri; verbi gratia, si de pecunia quam a te indigens acceperat mali aliquid fecerit vel passus fuerit, aut si de verbo exhortationis, quo errantem corrigere volebas, forte perniciosius erraverit, attamen pro tuo simplici et lucido corde hic et in futuro lucis gratia donaberis, et de fulgore propriæ actionis æternæ retributionis claritatem percipies. Unde, fratres karissimi, studeamus et ipsi per Dei gratiam lucernæ esse ardentis, Deique domum ingredientibus proximis bonorum exemplo lucem præbere: studeamus et lucis operibus inservire, et sollerti studio ne perversa intentio bonis se nostris actibus inserat, præcavere. Sit nostri cordis intentio pura semper et simplex, ut totius nostri operis actio et clara apud internum judicem valeat inveniri, et dignæ remunerationis luce vestiri.

Hæc in expositione lectionis evangelicæ breviter diximus. Jam vero quia beati patris nostri Benedicti diem sacratissimum colimus, quo ille corusco tramite migravit ad cælos, videamus an præsentis lectionis series, ejus valeat vitæ vel meritis convenire. Sed libet prius pauca etiam de Matthæi Evangelio assumere, quæ satis huic certum est congruere lectioni, atque hujus tam sublimis viri astipulare præconiis. Refert namque beatus evangelista Matthæus dixisse inter cetera Dominum discipulis: *Vos estis sal terræ;* et rursum: *Vos estis lux mundi.* Quis potius, fratres karissimi, post sanctos apostolos, quam hic beatissimus Pater noster, salis valet nomine appellari? qui ab urbe segregatus Romulea, tanquam ab instabilibus amarisque pelagi fluctibus, dum intra specus sui sese ambitum tenuit, quicquid

vel modicum ex mundanæ mobilitatis liquore habere poterat, in salis soliditatem rationemque mutavit, verique solis radiis per castitatis fervorem torrefactus, ad justitiæ candorem pervenit: qui non solum tunc corporali præsentia multorum piis verbis vel actibus vitam dividit, sed usque ad præsentem diem præsens spiritu non tantum nostrum collegium, sed per totum maxime Occidentem suos sequaces erudit: qui per salubrem rationisque plenam sanctæ institutionis suæ regulam vitam carnalium dissolutionis labe tabidam restringendo revocat ad salutem. Cujus discretionis censura, etsi ut salis species plagis videtur crudescentibus austera, certum tamen est quod tolerata patientius cælestem conferat medicinam.

Unde, fratres karissimi, siquando forte acrius a prælato nobis Patre, seu ab iis qui ab eo nobis præponuntur, regulariter castigamur, tanto hanc humiliter illatam perpetuæ salutis medelam nos suscipere convenit, quanto sine dubio nobis credenda est gehennæ supplicia mitigare. Quis magis, ut dicere cœperamus, quam hic index arctioris viæ, ut lucis jubar, mundo resplenduit? qui vitæ meritis et miraculorum multiplicitate non solum tunc emicuit, sed hactenus circumquaque excrecendo clarescit? Testatur hoc quod loquimur recens illud miraculum, quod ante hoc ferme decennium gestum multisque verum est cognitum: mutum scilicet ante hoc corpus sacratissimum fuisse locutum. Mox enim ut Benedicti opem totis votis expetiit, linguæ consecutus est officium: et qui nullum ex die ortus sui verbum edere poterat, quod est admirandum vehementius, non solum loquelam propriam, hoc est barbaram, cœpit effari, sed simul etiam et latinam. Plura sunt et relatu digna, quæ per eum cotidie Christus efficit, quæ propria, Deo præsule, serie vestræ pandenda sunt caritati.

Quis igitur, ut cœpta persequamur, simpliciore quam iste oculo, id est puriore cordis intentione, vitam transegit? qui cuncta semper peritura despiciens, mentem in cælestibus solidavit: quique ideo ad id quod voluit mox exauditus est, quia simplicitate mentis Deo complacens, duplicitatione a sua intentione rugam exclusit. Hinc per Salomonem de Deo dicitur: *Et cum simplicibus sermocinatio ejus.* Sed et ipsum nihilominus omnium quæ facta sunt creatorem, simplicis omnino confitemur esse naturæ. Tanto ergo quilibet efficacius exauditur in prece, quanto per intentionem simplicem, divinitatis juxta modum proprium similitudinem tenet. Cujus, inquam, corpus, quod opera significare diximus, magis quam istius lucidum existere potuit, qui tam multis per vitæ excellentiam lumen exhibuit? Aut quem potius, quam hunc, splendor propriæ actionis, ut lucerna fulgoris, illuminavit? qui innumeris exterius ad cælum septus lampadibus, potiora utique de creatoris visione interius percepturus ascendit. Quæ lucerna clarior hoc præceptore surrexit, quæ super candelabrum altioris vitæ po-

Asita, totas occidenti provincias radiavit? Quæ si fortasse intra speluncæ suæ sese, ut cœperat, angustias occulisset, videretur utique quasi sub modico hoc est censuræ propriæ mensura retenta, aut paucis aut nullis fulgoris rutili crines aspergere. Sed aspirante Deo supra candelabrum regiminis posita cunctis lustrari volentibus præclarum lumen exhibuit: et ita exhibuit, ut hodieque per omnes penchrisianis cultibus deditas regiones, auditis tantorum miraculorum prodigiis, cognito tantæ luminis sanctitatis, universorum ad quos hæc pervenire valent fidelium in divinis laudibus ora resultent.

Ut enim pauca de multis loquar, quis non miretur audiens pandentem in propatulo abdita, prædicentem futura? Parere jussibus latentes, prodire de rupibus fontes, perdere totiens elementa naturam, præbere volucres obsequelam, terram susceptum cadaver evomere, cunctis terribiles pavidare, morbo imperiis cedere, mortem jus domini perdere, secretum cordis patescere, claustris retentum corporei quo velit spiritu properare? Postremo quis non stupeat totum ab uno homine mundum conspici, in terris positum cæli cives aspicere, carne adhuc revinctum animarum merita contemplari? Hæc, et hinc multa similia, quis aure percipiens, non in Dei Patris continuo laudes erumpat, qui suis talia confer servulis, et super hæc omnia regnum sine terminis largitur in cælis? Sed unde Pater hic eximius patrare ista promeruit, ut instar sanctorum apostolorum tot admirante mundo miraculis coruscaret, nisi quia eorundem apostolorum vitam tenuit, et cælestia instituta præceptoris aure pectoris servaturus accepit? Non illum carnis illecebra, non mundi gaudia male suadentia, non hostis astuta consilia valuerunt in aliquo flectere anhelantem ad præmia sempiterna.

Proinde, fratres karissimi, nos qui e diversis mundi partibus ad ejus properavimus magisterium, discamus spernere quod sprevit, discamus diligere quod dilexit: et si sequi eum post ad gloriam cupimus, modo ipsius vestigia imitando sequamur: nisi nunc ab ejus rectitudinis norma deflectimus, ab illius postmodum coacti consortio dirimamur. Certum si quem nostrum de hoc etiam conventu aliquis violentus ad carcerem traheret, magna revera illum qui hoc pateretur confusio, ingens simul mæstitudo coartaret. Quid potamus, karissimi, ibi tunc esse confusionis, quid terroris et angustiarum, si contingat, quod Deus avertat, aliquem nostrum ab illo splendidissimo sancti hujus Patris nostri et præcedentium fratrum choro in perpetuum separari, et infinitis in super tormentis immergi? Circumspiciamus quæ propter, dilectissimi, undique vitam nostram; excludamus a nobis cunctas sordes omnemque malitiam; simus mites, continentés et humiles, sectemur ea quæ pacis sunt et caritatis; teneamus hujus Patris nostri præcepta, sequamur vestigia, ut cum eum pariter gaudia consequamur æterna; præstante domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

EXPOSITIO
PROLOGI REGULÆ SANCTI BENEDICTI.

(Ex Tosti, Storia della badia Casin.)

Tres enim sunt ecclesiasticæ disciplinæ : prima physica, id est naturalis ; secunda ethica, id est moralis ; tertia logica, id est rationalis. Nam physica derivatur ab eo quod est *physin* ; *physin* Græce, Latine *natura* dicitur ; ethica autem derivatur ab eo quod est *ethin* : *Ethin* quippe Græce, Latine *mores* dicuntur. Logica autem derivatur ab eo quod est *logos*, *logos* enim Græce, Latine *ratio* dicitur. Propter has ergo tres disciplinas ecclesiasticas Salomon sapientissimus omnium regum tres libros edidit : primum librum appellavit Parabolam, secundum Ecclesiasticum, tertium Cantica canticorum. Primus quidem liber convenit parvulis, quia in eo sæpe parvulos quasi filios alloquitur, dicens : *Audi, fili mi.* unde etiam in ipso libro frequenter mentio malarum rerum fit, id est, meretricum et hæreticorum et cæterarum his similium. Secundus autem liber bene congruit majoribus, quia in ipso jam majores admonentur vanitates mundi despiciere. Unde ipse liber a vanitate inchoat, dicens : *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum et omnia vanitas.* Tertius vero liber convenit perfectis, eo quod in eo non adversa aut tristia, sed læta reperiuntur. Istius enim Salomonis ordinem tenens beatus Benedictus non ignarus ecclesiasticæ disciplinæ dixit : *Obsculta, o fili, præcepta magistri*, id est, sicut Salomon in primo suo libro parvulos quasi filios alloquitur, ita et ipse in principio sui libri parvulum quasi filium alloquitur, dicendo : *obscura, o fili, præcepta magistri*, et cætera. Nam hoc sciendum est quia quidam libri habent *ausculta*, quidam vero *obscura* : sed sive dicas *ausculta* per *au*, sive *obscura* per *ob*, nil obstat ; eo quod *auscultare* dicitur quasi auribus scultare, hoc est, auribus audire ; *obscultare* vero est, communiter audire, quia *ob* in hoc loco pro *simul* ponitur.

Nunc videndum est qua ratione sanctus Benedictus cum dixit : *Fili*, præmisit *o* ; cum suffecisset illi dixisse, *fili* tantum ; eo quod in eo nomine, quod est *fili*, vocatio intelligitur. Sed sciendum est quia sicut solent multa nomina pro exaggeratione, id est augmentatione, intellectus sui sibi assumere quasdam adjectiones syllabarum : verbi gratia, cum dicis *prædives*, *præpotens*, *excelsus*, et cætera, assumpta *præ* et *ex*, hoc est, valde dives, valde potens, valde celsus ; ita sanctus Benedictus ut exaggeraret vocationem suam fecisse cognoscitur, cum dixit, *fili*, præmittendo *o* : nam *o fili*, duo vocativa sunt, quasi diceret : *Fili, fili*. Filius enim multis modis dicitur, id est natura, adoptione, imitatione, doctrina, et gente. Natura autem et adoptione omnibus notum est ; imitatione quidem dicitur, quia illius est filius quis, cujus opera imitatur : unde Dominus in Evangelio dicit Judæis : *Vos ex patre diabolo estis, quia ejus opera facere vultis*. Doctrina vero, sicut dicuntur filii positi sub magistris, unde Apostolus dicit : *Ego vos genui per Evangelium*. Gente autem sicut fuit ille dives positus in inferno Abrahamæ : unde eum Abraham filium vo-

A cavit, dicens : *Fili*, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Et similiter dives Abraham patrem nominavit, dicendo : *Pater Abraham*, et reliqua. Et quanquam multis modis dicitur filius, semper ibi pater etiam si non sit positus, subintelligitur : eo quod filius non potest esse sine patre. In hoc enim loco sanctus Benedictus cum dicit *fili*, paternitatis affectum, atque magistri disciplinam erga te ostendit, se habuisse. Te vero sua oratio, qua dicitur *fili*, manifestat ad quid adducat, id est, ostendit te ducere ad paternitatis affectum, et magisterii disciplinam suscipiendam. Præcepta dicuntur, eo quod præmium capient, dum sui servatores ex illis præmia capiant. Magister vero dicitur quasi magistratus, id est, magis doctus, sicut dicitur discipulus a discendo. Queritur etiam, quare sanctus Benedictus dixit, *inclina*, cum potuisset dicere, *aperi*. Sciendum est, quia multi aperiunt aures, sed non inclinant, id est humiliant ; nam ideo dixit *inclina*, quasi diceret *humilia*. Quia enim nisi superbi aures et cuncta membra erecta haberent nequaquam scriptura diceret divina : *Aures eorum aggravata, et oculos superbiorum humiliabis* : eo quod superbi semper in fastu superbiæ erecti sunt. Et hoc sciendum est, quod non ita dicuntur superbi ipsa membra superba habere, ut ipsa membra sint superba, sed quia officia membrorum superbiorum sunt superba, ideo membra dicuntur superba. Et quanquam cætera membra propter officia sua dicantur superba, tamen in oculis magis solet cognosci superbia. Est sensus, cum dicit : *Inclina aures*, hoc est, ad humilitatem discendam auribus submitte, quia inclinare est ab excelsioribus ad humilia submitti. Iterum videndum est, quare cum dicit : *auris*, subjunxit *cordis*, cum suffecisset illi dixisse, *auris*, sine adjectione cordis ; eo quod scriptura divina ubi *auris* dicit, *cordis auris* requirit : unde Dominus in Evangelio dicit : *Qui habet aures audiendi audiat*. Ibi enim non de auribus corporis dicit, quia omnes qui illic aderant aures corporeas habebant : et nemo illuc venisset ad audiendum, nisi aures corporis habuisset. Sed quia Dominus cognoscens (ut Deus vidit) illic multos non aures cordis habuisse, ideo clamabat : *Qui habet aures audiendi audiat* : quasi diceret, illos enim alloquor qui aures cordis habent. Nam aures exterioris hominis sonum tantum audiunt sed non discernunt ; eo quod noster homo exterior communis est cum bestiis, homo vero interior communis est cum Angelis, quia ipse ad imaginem Dei plasticus existit. Sanctus vero Benedictus, quia humilibus et simplicibus hominibus loquebatur, ne aliqua difficultas esset intelligendi de quibus auribus diceret, ideo adiecit, *cordis*. Aures autem, secundum antiquorum sapientum sensum, quasi *audes* dictæ sunt ; eo quod audiunt : secundum autem sensum novorum sapientum, aures dicuntur ab hauriendo ; eo quod hauriunt sonum. Iterum etiam quæri potest quare sanctus Benedictus, cum dixit, *cordis*, subjunxit *tui*, cum illi suffecisset dixisse solummodo *cordis* : sed ideo subjunxit *tui*, propter exaggerationem cordis, id est

propter nimiam intentionem cordis. Nam ea intentione Pater Benedictus dixit : *tu*, qua intentione dicit Deus ad Ezechielem prophetam *oculis tuis*. Ait enim : *Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi; quia ut ostendantur tibi, adductus es hoc*. Et pulchre hic Dominus *tuis* addidit, quia oculos et aures cordis requirebat : quasi diceret : Quia non pos-

sunt hæc quæ tibi ostendantur oculis corporeis videri, auribus corporeis audiri, idcirco dico tibi *tuis*, ut ea oculis propheticis videas et auribus spiritualibus audias. Ita et sanctus Benedictus in hoc loco addidit *tui*, quasi diceret : Quia ista quæ ego te admonere studeo, fili, auribus corporeis non potes audire, idcirco *tui* dico, ut ea auribus cordis intente audias.

PAULI WINFRIDI DIACONI

OPERUM PARS TERTIA. - EPISTOLÆ ET CARMINA

SECTIO PRIMA. - EPISTOLÆ.

^a EPISTOLA PRIMA.

^b *Incipit epistola pauli diaconi ad ^c Carolum regem.*
(Ex Chronico Cassinensi edit. Ang. Mue.)

Propagatori ac defensori Christianæ religionis domino Carolo, Christi potentia regum sapientissimo, ^d Theodemar exiguus, et universus beati Benedicti Patris grex vestro subditus dominatui, æternam in Domino salutem.

^e Tam per epistolæ seriem quamque et per sanctum virum ^f Adelgarium episcopum ^g vestra famina suscipientes, magna sumus exultatione gavisus; dum vestram sublimitatem, domnamque nostram reginam, vestrosque liberos sospites valentesque esse cognovimus. Nec minori etiam tripudio exultabimus, dum vestrarum protelationem finium, victoriamque de hostibus triumphos agnovimus. Auxit etiam nostrum illa res gaudium, quia vestram excellentiam de virtute in virtutem succe-

^a Varias hujus epistolæ lectiones collegit Hæstenus : per plures collecturus, si nostram editionem præ manibus habuisset. Curam hanc lectori nos relinquimus, cui otium fuerit, ac libeat exteris editionibus domesticam nostram conferre; pro qua vetustas ipsa testimonium perhibet. Codex enim 353 non integro sæculo post Paulum, et Theodemarium compilatus fuit ab Joanne abbate. Ut propterea nihil me eruditissimi Menardi apud Hæstenum auctoritas noveat, suspicantis, hanc epistolam non esse Theodemarii : cum et tempora belle cohæreant et ipsa epistolæ phrasim Paulum auctorem prodat luculenter; præter tot nostrorum codicum fidem.

^b *Inc. epist. Pauli Diaconi.* Paulo inscribitur epistola, quod eam Paulus suo dictaverit Marte ac ingenio : Theodemario, quod ejus nomine scripta.

^c *Ad Carolum regem.* Tunc regem tantum, nondum imperatorem.

^d *Theodemar.* Alias *Theutmar.*

^e *Tam per epist. seriem.* Caroli ad Theodemarum epistola excidit.

^f *Adelgarium episc.* Cujus sedis non exploratum. Forte Trecensis, inquit Hæstenus.

^g *Vestra famina.* Eadem utitur voce Paulus in hymno sancti Joannis :

Ne levi saltem maculare vitam
Famine posses;

et alibi.

^h *De ipso codice, quam ille suis... manibus.* Tunc enim exstabat Casini Regulæ autographum, quod postea Teani conflagravit.

ⁱ *Exarabit.* Pro *exaravit*, supra *exultabimus*, et

^B *sentem, Dei agrum studiose excellere addidimus, ac monachorum religionem ad meliorem perducere statum.* Certum est quia vos hoc factum beatiorem efficiet, dum tale Deo nostro, tamque beneplacitum manus offertis. Qua de re, quia ad beati Patris nostri Benedicti doctrinam et luculenta exempla aliquos monachorum regionis illius vestræ clementiæ informari placuit, juxta præceptionem, en vobis regulam ejusdem beati Patris ^h de ipso codice quam ille suis sanctis manibus ⁱ exarabit transcriptam direximus. In fidem autem sacræ ejusdem regulæ ymnos, qui secundum instituta beati Patris nostri per singula officia vel festivitates cantari debent, adnextimus. Si quem autem movet quare beatus Benedictus in ætatis tempore cotidianis diebus ad nocturnum officium unam tantum de Veteri Testamento sectionem præceperit legere, cognoscat ^j necdum eo tempore in Romana Ecclesia, sicut nunc leguntur, sacras Scri-

infra, *cænovia* pro *cænobio*, et *providentia*, vice *providentia*; et *octabum* pro *octavum*, *debitum* pro *debitum*. Reciproce *u*, *b* et *v* consona permutabuntur, ex illius ætatis græcissante dialecto et scriptione.

^j *Necdum eo tempore in Rom. Eccl. sicut nunc leguntur, sacras Scripturas legi, mos fuisse.* Allucinatium hic fuisse Theodemarum (sive potius Paulum Diaconum) censet Hæstenus, cum jam Gelasius primus, diu ante Gregorium (uno ante Benedictum) totius anni lectiones suo ordine digessisset. Sed quisquis ille fuerit qui lectionum ordinem et numerum sancivit, sapientissime tamen sanctissimus Pater Benedictus diversam a Romana Ecclesia ritum psallendi ordinavit, ut monachi a clericis non solum conversatione, sed etiam publicarum orationum modo distinguerentur. Auctor Vitæ sancti Walerii abbatis, qui fuit discipulus sancti Columbanii, apud Surium die 3 Aprilis, narrat sanctum virum utrumque cursum et monasterialem, et gallicanum sive clericalem, quotidie persolvisse. Unde liquet a ritu clericorum, etiam ex Regula sancti Columbanii monachorum ritum discrepasse. Quod vero attinet ad lectiones, sanctus legislator noster ætatis tempore unam tantum diebus ferialibus ordinavit propter noctium brevitatem. Lectio vero sacræ Scripturæ, quæ deerat in officio, suppleri solebat in refectorio. Mos enim vetustissimus monachorum fuit universam sacram Scripturam singulis annis partim in choro, partim in refectorio audire, ut ex antiquis monachorum ritualibus constat.